

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НОТАРІАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Чернишова О. О.

У статті розглянуто теоретико-правові питання забезпечення державних нотаріальних контор, державних нотаріальних архівів, приватних нотаріусів необхідними та своєчасними відомостями в процесі виконання ними покладених на них обов'язків.

Ключові слова: інформаційне забезпечення, нотаріальна діяльність, реєстр, база даних.

В статье рассмотрены теоретико-правовые вопросы обеспечения государственных нотариальных контор, государственных нотариальных архивов, частных нотариусов необходимыми и своевременными сведениями в процессе выполнения ими возложенных на них обязанностей.

Ключевые слова: информационное обеспечение, нотариальная деятельность, реестр, база данных.

The article deals with theoretical and legal issues of public notaries, notary public archives, private notaries necessary and timely information in the performance of their duties.

Keywords: information system, notary, registry database.

Однією з важливих функцій органів управління будь-якої соціальної системи є інформаційне забезпечення її діяльності. Ця діяльність спрямована на створення, організацію функціонування та вдосконалення інформаційних систем, які служать успішному виконанню задач управління.

Для розкриття питань, пов'язаних з інформаційним забезпеченням нотаріальної діяльності, необхідно насамперед розкрити зміст терміну “інформація”, що є основоположним у цьому аспекті.

Термін “інформація” (від лат. informatio – роз'яснення, виклад) виник у соціальному середовищі й спочатку застосовувався для позначення відомостей, повідомлень про стан справ, свідчень про щось [1, 185].

Один із засновників сучасної кібернетики Н. Вінер писав: “Інформація - це позначення змісту, отриманого із зовнішнього світу, у процесі пристосування до нього наших почуттів. Одержання і використання інформації є процесом нашого пристосування до випадків зовнішнього середовища й нашої життєдіяльності в цьому середовищі” [2].

На думку В.Г. Афанасьєва, “інформація” є часткою знань, що використовуються для орієнтації, для активної дії, для управління [3, 238].

Згідно з Законом України “Про інформацію” під інформацією необхідно розуміти будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [4].

Щодо поняття “інформаційне забезпечення”, то воно доволі широко використовується різними науками, насамперед, при розкритті тих чи інших питань управління в різних сферах суспільного життя.

Так, Г.М. Воскресенський під інформаційним забезпеченням передбачає діяльність, яка організується в рамках управління, направлену на проектування, функціонування й удосконалення інформаційних систем, які забезпечують ефективно виконання задач управління

Саме від інформаційного забезпечення залежить ефективність управління певною системою [5, 21-30].

На думку Ю.Д. Кунєва, інформаційне забезпечення можна визначити як комплекс організаційних, правових, технічних і технологічних заходів, засобів і методів, які забезпечують у процесі управління і функціонування системи інформаційні зв'язки її елементів (суб'єктів і об'єктів) шляхом оптимальної організації інформаційних масивів баз даних і знань [6].

Інформаційне забезпечення – важливий елемент автоматизованих інформаційних систем обліку, призначений для відображення інформації, що характеризує стан керованого об'єкта і є основою для прийняття управлінських рішень [7].

Інформаційне забезпечення також розглядають як найважливіший елемент інформаційних технологій і інформаційних систем, що призначене для віддзеркалення інформації, що характеризує стан керованого об'єкта і є основою для ухвалення управлінських рішень [8].

Під поняттям “інформаційне забезпечення” науковці також мають на увазі надання інформації, знайденої в ході робіт із задоволення інформаційних потреб користувача й представленої у вигляді інформаційного продукту в зручному для споживача вигляді [9].

Визначальним фактором нотаріального процесу є інформаційний аспект змісту нотаріальної діяльності, тому серед сукупності різних технологічних та організаційних рішень певне місце повинні зайняти комп'ютерні технології. Нотаріальний реєстр - центральна база даних, в яку вносяться інформація певного виду. Бази окремих реєстрів зв'язані одна з одною; при цьому використовуються єдині словники: адміністративно-територіального устрою України, суб'єктів, документів [10].

З урахуванням норм діючого законодавства під нотаріальною діяльністю, на нашу думку, слід розуміти правомірну діяльність органів і посадових осіб щодо посвідчення прав, а також фактів, що мають юридичне значення, та вчинення інших нотаріальних дій, передбачених законом України “Про нотаріат”, з метою надання їм юридичної вірогідності.

Отже, на нашу думку, інформаційне забезпечення нотаріальної діяльності - це комплекс організаційних, правових, технічних і технологічних заходів, засобів і методів, які забезпечують діяльність органів і посадових осіб щодо посвідчення прав, а також фактів, що мають юридичне значення, та вчинення інших нотаріальних дій, передбачених законом України “Про нотаріат”, з метою надання їм юридичної вірогідності шляхом оптимальної організації інформаційних масивів баз даних електронних реєстрів.

Інформаційне забезпечення управлінської діяльності, зокрема й нотаріальної діяльності, має ієрархічну будову. Так, інформаційне забезпечення зазначеної діяльності має трирівневу систему - центральне, обласне, міське (районне для сільської місцевості).

Визначальним аспектом нотаріальної діяльності є інформаційний, тому впровадження комп'ютерних технологій у нотаріальний процес є пріоритетним серед сукупності різних технологічних та організаційних рішень у Міністерстві юстиції.

Відповідно до діючого законодавства інформаційне забезпечення нотаріальної діяльності здійснюється за допомогою впровадження, функціонування та удосконалення наступних реєстрів:

Єдиний державний реєстр нормативно-правових актів;

Державний реєстр обтяжень рухомого майна;

Єдиний реєстр спеціальних бланків нотаріальних документів;

Єдиний реєстр нотаріусів;

Спадковий реєстр;

Єдиний реєстр довіреностей;

Державний реєстр речових прав на нерухоме майно.

Необхідно зауважити, що держателем зазначених реєстрів є Міністерство юстиції України, що розробляє організаційні, методологічні принципи їх ведення.

Адміністратором більшості з них є державне підприємство “Інформаційний центр” Міністерства юстиції України, що здійснює заходи зі створення й супроводження програмного забезпечення реєстрів, зокрема з упровадження й підтримки веб-сайтів для доступу до відомостей, які містяться в них, організацію доступу до них, забезпечення збереження та захисту даних, що містяться в них, внесення відомостей, надання інформації з них тощо.

Єдиний державний реєстр нормативно-правових актів містить опубліковані та неопубліковані, зокрема з обмежувальними грифами, закони України, постанови Верховної Ради України, укази й розпорядження Президента України, декрети, постанови й розпорядження Кабінету Міністрів України, нормативні акти міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, зареєстровані в Міністерстві юстиції України, нормативні акти Національного банку України, міжнародні договори України.

На Міністерство юстиції України покладено ведення Державного реєстру, розроблення організаційних заходів і впровадження методологічних принципів, створення фонду нормативних актів і підтримання їх у контрольному стані, надання інформації про них.

Єдиний реєстр спеціальних бланків нотаріальних документів - це електронна база даних, що містить інформацію про:

постачання бланків державним нотаріальним конторам, державним нотаріальним архівам, приватним нотаріусам;

видані державним і приватним нотаріусам бланки;

отримані державними нотаріальними конторами, державними нотаріальними архівами та приватними нотаріусами бланки;

передані державними нотаріальними конторами, державними нотаріальними архівами, державними та приватними нотаріусами бланки;

витрачені й недійсні бланки;

здійснені перевірки справжності бланків;

видані інформаційні довідки та витяги з Єдиного реєстру.

Зазначена програма призначена, головним чином, для вирішення наступних завдань:

реєстрація відомостей про видачу нотаріусам нотаріальних бланків (внесення, виправлення або видалення інформації про операції прийому-передачі бланків);

реєстрація відомостей про витрачання нотаріальних бланків, а також відомостей про недійсні бланки (внесення, виправлення або видалення звітів про витрачання

нотаріальних бланків);

перевірка справжності нотаріальних бланків за даними РНБ;

перегляд результатів перевірки справжності нотаріальних бланків (за ідентифікаційним номером перевірки в РНБ);

облік обігу нотаріальних бланків;

статистичний аналіз відомостей РНБ щодо обліку постачання та звітності витрачання нотаріальних бланків (формування та друк статистичних відомостей);

отримання інформації щодо кожного виданого та/або використаного нотаріального бланка;

пошук інформації про приватних і державних нотаріусів, а також про державні нотаріальні контори та державні нотаріальні архіви;

формування та друк інформаційних документів (витягів з РНБ, інформаційних і статистичних відомостей); формування та друк звітних документів (відомостей, виконаних у Реєстрі дій).

Єдиний реєстр нотаріусів - це комп'ютерна база даних, в якій містяться відомості про державні нотаріальні контори, державні нотаріальні архіви та нотаріусів України.

Законодавець виділяє наступні підстави для внесення відомостей до Єдиного реєстру, а саме повідомлення Головних управлінь юстиції про:

призначення на посаду до державної нотаріальної контори, державного нотаріального архіву нотаріуса;

реєстрацію приватної нотаріальної діяльності;

перебування нотаріуса державної нотаріальної контори, державного нотаріального архіву у відпустці у зв'язку з вагітністю та пологами, для догляду за дитиною тощо, а також закінчення або переривання такої відпустки;

звільнення нотаріуса з державної нотаріальної контори, державного нотаріального архіву;

зупинення або припинення нотаріальної діяльності приватного нотаріуса;

переведення державного нотаріуса на іншу посаду в межах області (міста), зокрема переведення державного нотаріуса до іншої державної нотаріальної контори;

переведення державного нотаріуса на нову посаду в межах державної нотаріальної контори;

реєстрацію державної нотаріальної контори;

зміну місцезнаходження або телефону державної нотаріальної контори;

зміну нотаріального округу державної нотаріальної контори;

ліквідацію державної нотаріальної контори;

поновлення нотаріальної діяльності нотаріуса, який займається приватною нотаріальною діяльністю;

зміну робочого телефону, адреси розташування робочого місця (у межах одного нотаріального округу) нотаріуса, який займається приватною нотаріальною діяльністю;

зміну нотаріального округу в межах області нотаріуса, який займається приватною нотаріальною діяльністю;

зміну прізвища, імені, по батькові нотаріуса.

Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, державні підприємства, установи, організації та інші юридичні і фізичні особи отримують доступ до відомостей Єдиного реєстру через веб-сайт, який ведеться “Інформаційним центром”, шляхом пошуку та перегляду інформації про: державні нотаріальні контори, державні нотаріальні архіви (які не ліквідовано), а також нотаріусів, діяльність яких не припинена.

Спадковий реєстр - це електронна база даних, яка містить відомості про заповіти, спадкові договори, спадкові справи та видані свідоцтва про право на спадщину.

Цей реєстр було введено в дію 1 грудня 2000 року з метою захисту майнових прав та інтересів громадян і юридичних осіб, створення єдиної системи обліку заповітів і спадкових справ, зменшення навантаження на суди за рахунок розв'язання питань спадкування в безспірному порядку.

Програмний модуль АРМ "Спадковий реєстр" призначений для автоматизації діяльності державних нотаріальних контор, державних нотаріальних архівів і приватних нотаріусів, пов'язаної з реєстрацією посвідчення заповітів, іноземних заповітів, спадкових договорів, заведенням спадкових справ та видачі свідоцтв про право на спадщину.

Зазначений програмний модуль використовується для вирішення наступних задач:

- реєстрація посвідчення, зміни/скасування, видачі дубліката, зміни місця зберігання заповіту, секретного заповіту, заповіту подружжя;
- реєстрація заповіту в інших договірних державах;
- реєстрація посвідчення, зміни/скасування/відкликання іноземного заповіту, секретного іноземного заповіту, іноземного заповіту подружжя;
- реєстрація іноземного заповіту в інших договірних державах;
- реєстрація заяв про зміну/скасування заповіту, секретного заповіту, заповіту подружжя;
- реєстрація документа-підстави про зміну/скасування заповіту, секретного заповіту, заповіту подружжя;
- реєстрація посвідчення, розірвання, видачі дубліката, зміни місця зберігання спадкового договору, спадкового договору подружжя;
- заведення спадкових справ та реєстрація зміни місця зберігання спадкових справ;
- реєстрація видачі свідоцтв про право на спадщину;
- реєстрація документа-підстави про визнання свідоцтва про право на спадщину недійсним;
- реєстрація видачі дубліката, визнання недійсним свідоцтв про право на спадщину;
- пошук документів за заповідачем/спадкодавцем;
- пошук документів за номером у системі та реєстратором;
- формування та друк витягів/ інформаційних довідок зі Спадкового реєстру.
- формування та друк витягів про реєстрацію операцій з документами;
- отримання відомості власних дій, виконаних у реєстрі.

Єдиний реєстр довіреностей - це електронна база даних, що містить інформацію про довіреності (також їх дублікати), а також відомості про припинення їх дії. Реєстр започаткований у травні 1998 року. Першочергова мета створення реєстру - профілактика злочинів проти власності завдяки нагромадженню та використанню нотаріусами, органами ДАІ та іншими правоохоронними органами відомостей про посвідчені доручення.

Комп'ютерна програма "Єдиний реєстр довіреностей" призначена для автоматизації реєстрації довіреностей (також їх дублікатів), відомостей про припинення їх дії, а також для перевірки дійсності довіреностей і забезпечення виконання інших функцій адміністратора, реєстраторів і користувачів.

Єдиний реєстр довіреностей призначений, головним чином, для вирішення наступних задач:

- реєстрація посвідчення довіреностей;
- реєстрація довіреності, виданої в порядку передоручення;

- реєстрація дублікатів довіреностей;
- реєстрація дублікатів передоручень;
- виправлення помилок у записах про реєстрацію довіреностей, передоручень, дублікатів довіреностей (передоручень);
- видалення помилкових записів про реєстрацію довіреностей, передоручення, дубліката довіреності (передоручення);
- реєстрація припинення дії довіреності та передоручення;
- виправлення або скасування відомостей про припинення дії довіреності або передоручення;
- перевірка дійсності довіреності або передоручення;
- отримання інформації про внесені до Реєстру реєстраційні записи (про довіреності, передоручення та дублікати);
- отримання користувачем відомостей щодо виконаних ним у Реєстрі дій.

Усе зазначене надає нам підстави зробити висновок про те, що інформаційне забезпечення нотаріальної діяльності є важливою складовою якісного виконання нотаріусами покладених на них обов'язків. Окрім того, питання інформаційного забезпечення нотаріальної діяльності не обділені увагою з боку держави, що проявляється в прийнятті низки нормативно-правових актів щодо їх регулювання та забезпечення.

Література

1. Философский энциклопедический словарь [Текст] / [ред.-сост.: Е.Ф. Губский, Г.В. Кораблева, В.А. Лутченко]. - М.: ИНФРА-М, 1997. - 575 с.
2. Эшби У.Р. Система и информация [Текст] / У.Р. Эшби // Вопросы философии. - 1964. - № 3. - С. 78-85.
3. Афанасьев В.Г. Социальная информация управления обществом [Текст] / В.Г. Афанасьев. - М.: Политиздат, 1975. - 238 с.
4. Про інформацію: закон України від 02.10.1992 р. № 2657-III із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом на 09.05.2011 р. № 2938-17. - [Електронний ресурс]: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
5. Воскресенский Г.М. Теория и практика информационного обеспечения управления в органах внутренних дел [Текст] / Г.М. Воскресенский. - М.: Академия МВД СССР, 1985. - 121 с.
6. Кунев Ю.Д. Управління в митній службі (2006) / Ю.Д. Кунев. - [Електронний ресурс]: <http://readbookz.com/pbooks/book-10/ua/>.
7. Терещенко Л.О., Матієнко-Зубенко І.І. Інформаційні системи і технології в обліку: Навч. посіб. - К.: КНЕУ, 2004. - 187 с.
8. Яровенко А.М. Інформаційні системи і технології в управлінні / А.М. Яровенко. - [Електронний ресурс]: <http://study2.academy.sumy.ua>.
9. Петрина Н.О. Інформаційне забезпечення процесів освіти і науки в умовах становлення інформаційного суспільства [Текст] / Н.О. Петрина, Л.Т. Онисимова // Вісник Української академії банківської справи. - 2002. - № 2. - С. 96 - 99.
10. Иванов В.Г., Иванов С.М., Карасюк В.В. Правова інформація та комп'ютерні технології в юридичній діяльності: навч. посіб. / В.Г. Иванов, С.М. Иванов, В.В. Карасюк та ін.; За заг. ред. В.Г. Иванова.-Х.: Право, 2011. -240 с. - [Електронний ресурс]: <http://meگو.info>.

Чернишова О.О.

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри інформаційно-технічного
забезпечення та спеціальної техніки
ОДУВС*

Надійшла до редакції: 02.12.2014